

DIAKONIA-AMMATTIKORKEAKOULU

PAPERITTOMANA HYVINVOINTIVALTIOSSA

Tampereen yliopisto Sosiaalityön oppiaine & Globaali
sosiaalityö ry. Keskustelutilaisuus 24.11.2016

VTT, Tutkija Marja Katisko

Kaupunkitutkimus- ja metropolipolitikkaohjelma

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Tulevaisuuden tutkimus: metodologiasta ja viitekehyksestä

- **Kuntien palvelujärjestelmä on**
yhteiskunnallinen instituutio, joka kytkeytyy yhteiskunnallisiin ja globaaleihin kehitystrendeihin
- **Tulevaisuus on**
systeeminen ja vuorovaikutteisena prosessi, jossa yhteiskunnallinen ja globaali luovat raamin paikalliseen
- **Paikallisuus (tässä tapauksessa kunta) on**
itse aikaansaamassa muutosta ja vaikuttamassa tulevaisuuden kehityssuuntiin
- **Tulevaisuuden tutkimuksen metodologiaa voidaan hyödyntää**
tilanteessa, jossa systeemin (esim. organisaation, yhteiskunnan) toiminta on ajautumassa hallitsemattomaan tilanteeseen ympäristössä tapahtuvan nopean muutoksen vuoksi

Tulevaisuuden tutkimus: metodologiasta ja viitekehyksestä

- Tulevaisuudentutkimuksessa
voidaan tunnistaa globaaleja ja universaaleja muutostarpeita sekä analysoida tämän päivän päätösten vaikutuksia huomiseen
- Tulevaisuus
voi kehkeytyä monia tulevaisuudenpolkuja pitkin
- Tulevaisuuden kannalta
tämän hetken heikot signaalit ja trendit ovat tärkeitä tunnistaa mahdollisia kehityslinjoja tutkittaessa. Megatrendit ovat vahvoja muutostrendejä, joihin vaikuttaminen on vaikeaa.

Tutkimuskysymykset

- Millaisia mahdollisia ja todennäköisiä tulevaisuudenkuvia vuonna 2015 alkanut turvapaikkahakijoiden voimakas kasvu tuo kuntiin. Fokuksena kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet.
- Millaisia tulevaisuudenkuvia erilaiset skenaariot tuottavat sosiaali-, terveys- ja koulutoimeen? Tuleeko palveluiden tarve mahdollisesti muuttumaan? Mitä osaamista vaaditaan?
- Miten kaupunkien tulisi verkostoutua eri skenaarioiden pohjalta mm. yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa? Globaalisti?

Tutkimusaineisto

Nykytilan kuvaus: Toimijoiden, osa-alueiden ja rakenteiden sisältämät riippuvuudet.

Aineisto:

Sosiaali- ja terveystoimen ja seurakuntien sekä poliisiviranomaisten haastattelut

Kansainvälinen yhteiskuntatieteellinen kirjallisuus

Tilastotieto

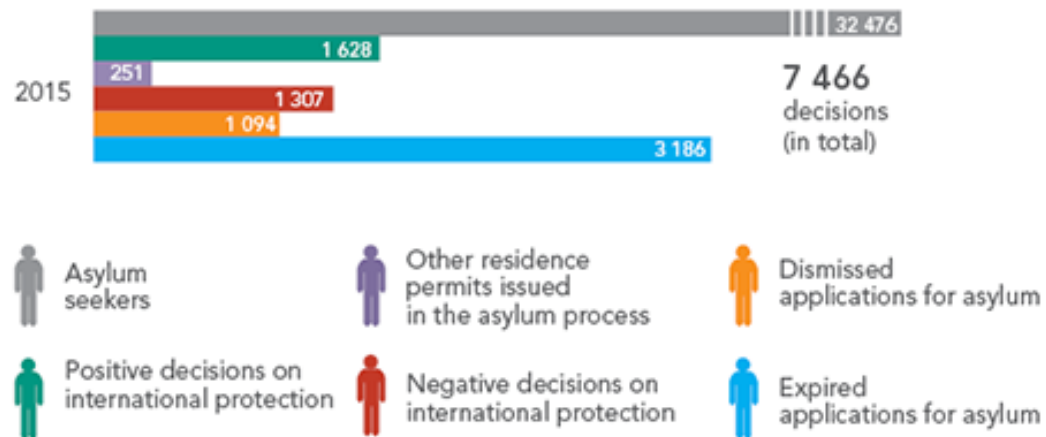
Kenttätyö Torontossa

Aineistoa on hyödynnetty heikkojen signaalien tunnistamiseen ja analysoimiseen. Aineiston avulla on luotu kahdenlaisia skenaarioita:

- **Uhkaskenaario**
- **Ideaaliskenaario**

Nykytilan kuvaus (source: Finnish Immigration Service, Nov 2016)

Asylum seekers and decisions concerning them 2015

Nykytilan kuvaus (lähde: Migri, 1.11.2016)

- Maahanmuuttovirasto tehnyt 23 796 päätöstä vuonna 2016: myönteisiä 6 203 (26 %), kielteisiä 11 655 (49 %), tutkimatta jätettyjä 2202 (6 %) ja rauenneita (16%)
- Vastaanoton piirissä majoittuneita koko maassa 21 550 henkilöä (aikuisia ja perheitä 20 150 ja yksintulleita alaikäisiä 1 350). Heistä:
 - 9046 odottavat ensimmäistä päätöstä
 - 12 504 on saanut jonkinlaisen päätöksen
 - 2 340 on oleskeluluvan saaneita, jotka odottavat eteenpäin kuntaan siirtymistä

Nykytilan kuvaus

- Työntekijät sosiaali-, terveys- ja koulutoimessa ovat hämmentyneitä paperittomien määrän lisääntymisestä. He kaipaavat ohjeistusta, koulutusta sekä lainsäädäntöön että asiakkaiden kohtaamiseen liittyen. Poliisiviranomaiset työskentelevät lain puitteissa ilmiön kohdatessaan
- Kysymys työn eettisistä periaatteista nousee esiin erityisesti terveydenhuollon ja seurakuntien työntekijöiden keskuudessa. Ketä pitää auttaa, saako auttaa, teenkö oikein auttaessani, kuka maksaa?
- Kouluissa suhtautuminen paperittomiin lapsiin kaikkein neutraaleinta, mikä johtuu osittain siitä etteivät kaikki koulut tunnista ongelmaa ja kieltävät ilmiön olemassaolon.
- Kunnat linjaavat hätämajoituksen, toimeentulotuen sekä terveydenhuollon järjestämistä sitä mukaa kuin asiakkaita tulee palveluiden piiriin, tilanteeseen ei ole varauduttu.

Nykytilan kuvaus

- Kunnat tasapainottelevat perustuslain takaamien oikeuksien ja epäselvien tulkintakysymysten välillä
- Kuntien intressinä on olla tarjoamatta muita kuntia parempia palveluita paperittomille
- Myönnetty toimeentulotuki tarkoittaa usein matkalippua jonnekin muualle.
- Yksittäisillä sosiaalityöntekijöillä suuri vastuu ja vähäinen kyky soveltaa perustuslain, sosiaalihuoltolain, toimeentulotukilain, lastensuojelulain jne säädöksiä liittyen paperittomiin
- Auttaminen nähdään karhunpalveluksena paperittomille itselleen
- Seurakunnat ja järjestöt ottavat vastuuta sosiaalityöhön kuuluvista palveluista paperittomille

Uhkaskenaario

- Yhteiskunta polarisoituu ja väestö jakaantuu niihin, joilla on oikeus käyttää julkisia palveluita sekä niihin joilla tätä oikeutta ei ole
- Viranomaiset näkevät paperittomat uhkana yhteiskunnalliselle turvallisuudelle ja sisäiselle järjestykselle
- Julkiset palvelut ovat suljettuja, työ on eettisesti uuvuttavaa
- Markkinatalous määrittelee ja sääntelee julkisia palveluja
- Keskeistä on asiakkaan kyky maksaa ja työllistyminen
- Kouluihin pääsevät vain ne lapset joilla on kansalaisuus tai oleskelulupa
- Seurakunnat antavat apua vain niille jotka ottavat vastaan myös hengellistä tukea
- Yhteiskuntaan muodostuu erilaisia vapaaehtois- ja hyväntekeväisyydenmuotoja, jotka toimivat yksityisin lahjoitusvaroin
- Yhteiskuntaan muodostuu yksilöiden ja perheiden ryhmä, jotka asuvat huonoissa asuinolosuhteissa jopa kaduilla ja yleisissä tiloissa (ulkona, paperinkeräyslaatikoissa, teltoissa, kosteissa autoissa)
- Harmaat työmarkkinat yleistyvät, asuinalueiden segregaatio lisääntyy

Ideaaliskenaario

- Kaikille yksilöille ja henkilöille huolimatta oleskeluluvan statuksesta tai kansalaisuudesta taataan samat julkiset palvelut
- Hoito ja tuki katsotaan olevan koko yhteiskunnan etu
- Palvelut tuotetaan kustannustietoisesti ja julkisin verovaroin
- Ennakoivalla suunnittelulla palveluja tuotetaan taloudellisesti, inhimillisesti ja eettisesti korkeatasoisesti
- Poliittisten ja taloudellisten ratkaisujen pohjaksi tuotetaan kokemustieto, myös paperittomilta
- Ihmisten pääsy palveluiden piiriin ei määräydy kansalaisuuden tai oleskelustatuksen mukaan, vaan määrittyy hoidon, hoivan ja huolenpidon tarpeesta.
- Julkinen sektori toimii yhteistyössä kolmannen sektorin ja seurakuntien kanssa, jotta monipuolinen ja kustannustehokas palvelu ja hoito taataan myös paperittomille
- Eri sektoreiden verkosto-osaaminen korostuu, verkostot laajenevat kansallisten ja paikallisten verkostojen ulkopuolelle. Syntyy globaaleja verkostoja.
- Painopiste on yhteisesti jaetussa vastuussa, ammattilaisten vastuu ja asiantuntijuus tunnistetaan

Kiitos!

- Hyvä sosiaalialan työntekijä,
- **Luoko paperittomuus eettisiä haasteita sosiaalityöhön? Minkälaisia?**
- Kerro kokemuksiasi sähköpostiin marja.katisko@diak.fi
- Kokemuksesi on meille tärkeitä tutkimushankkeessamme Paperittomat – Tutkimus oikeudettomassa asemassa olevista ulkomaalaisista.
- Tutkimusta rahoittaa Kaupunkitutkimus- ja metropolipolitiikkaohjelma.
- VTT, Tutkija Marja Katisko & Sosionomiopiskelija Milla Elo
- Diakonia-ammattikorkeakoulu
- puh: 040 5095799 (Marja Katisko)